

פ"י כהן תשפ"א

י"ג

הנה אנו אומרים בכל יום: "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואע"פ שיתמהמה עכ"ז אחכה לו בכל יום שיבוא". וכן אמרו תד"ל במדרש: "את מוצא שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות אמונה שהאמינו, שנאמר: 'ויאמן העם'¹³⁹¹... וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה, שנאמר: 'אתי מלבנון כלה' וגו'¹³⁹², וארשתוך לי לעולם... וארשתוך לי באמונה¹³⁹³, עכ"ל המדרש (בילקוט פרשת בשלח¹³⁹⁴).

(1)
P/c
הנ"ל
מאמר
Repe'it

אבל, תדע שאמונה בלא מעשה לא סגי ולא מהני, וכמו שראיתי בספר הנפלא "יד יוסף" להחכם האלקי ר' יוסף צרפתי, שהיה רב בק"ק אנדרניפול בשנת ש"ז, בדרוש שני לסוכות, שכתב בביאור המדרש¹³⁹⁵: "תכתב זאת לדור אחרון¹³⁹⁶ — אלו דורות שהן נטויין למיתה. ייח וברא יהלל יה' — שעתידי הקב"ה לברוא אותם בריה חדשה. ומה עלינו ליקח? —

לולב ואתרוג ונקלס לקב"ה. לפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון¹³⁹⁷, ע"כ המדרש. והקשה: איך תמשך ממה שאמר שהקב"ה עתיד לברוא אותנו בריה חדשה השאלה "ומה עלינו ליקח"? דמי מחייב אותנו משום שהקב"ה יעשה אותנו בריה חדשה לקחת שום דבר ששאל "ומה עלינו ליקח"? וגם קשה אומרו "לפיכך משה מזהיר לישראל ולקחתם לכם ביום הראשון", דמי יאמר שכגלגל זה צוה כך?

ותב לפרש, שאלו הארבעה מינים כאו להורות על אמונת התשובה, שהבחירה בידינו לתקן כל חטאותינו בתשובה שלימה, שהיא במחשבה ודיבור ומעשה, כמו שאמר הכתוב "כי קרוב אליך הדבר, בפיך ובלבבך לעשותו"¹³⁹⁸, שקאי על תשובה. ואלו המינים רומזים על המחשבה ועל דבור ועל מעשה, כמו שכתב שם וכאן אני מקצר. וזה המכוון במדרש הנ"ל, להיות אמת, שגדולה תשובה שקורעת הגזירה¹³⁹⁹. וזה שאמר: תכתב זאת לדור אחרון —

אלו דורות שמצד חטאותם הם נטויין למיתה, וכשחוזרים בתשובה עתיד הקב"ה לברואם בריה חדשה. ושאל: אבל מה עלינו ליקח להורות על אמונה זו, שהבחירה בידינו לשוב בתשובה? ויען שכל אמונה שאין בה מעשה אינו לה קנין ולא מהני, כדכתב הרמב"ם במורה נבוכים¹⁴⁰⁰ בטעם השבת — כדי שתהיה קיימת אמונת החידוש. א"כ, מה עלינו ליקח להורות על אמונת הבחירה שבירינו לשוב בתשובה? — יש עלינו ליקח לולב ואתרוג בידינו, להורות שהכל בידינו, מחשבה דבור ומעשה, שהם כלי התשובה. לפיכך משה מזהיר לישראל

"ולקחתם לכם ביום הראשון", עכתו"ד.

עכ"פ, הורה לנו החכם האלקי הנ"ל, שאמונה בלא מעשה שיחזק את האמונה לא מהני. והביא כן בשם רבינו הרמב"ם, והעמיס כן גם בדברי רבותינו בעלי המדרש, שזאת היתה כוונתם במה שאמרו "ומה עלינו ליקח" במעשה ובפעולה מה שאנו מאמינים באמונה, וזולת המעשה לא תועיל האמונה גרידא.

וכזה יאיר לנו לפרש את הכתוב "מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו"¹⁴⁰¹, שהקשו כל המפרשים: הלא בעת צרה מה לו לאדם הישראלי לעשות אם לא לצעוק לקב"ה? ורש"י שם פירש: "דבר אל בני ישראל ויסעו" — אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם. כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו כי ויצאו, לקרוע להם הים, ופירש ב"שפתי חכמים": "והכי פירושו — שע"י שיסעו יועיל הרמת מטך שיבקע הים. משא"כ אם לא יסעו, לא יקרע הים אע"פ שתרים מטך על הים. כי כדאי זכות וכו' והאמונה וכו'. ולפי"ז יהיה הפירוש 'מה תצעק אלי' — סבור אתה להועיל בתפילתך, אין הדבר כן אלא 'ויסעו', עכ"ד.

ולכאורה קשה, כיון שהיתה להם האמונה למה לא תועיל תפילת משה לחוד בזכות האמונה? וגם קשה על עיקר היראה שהיתה להם לישראל עתה ממצרים, כדכתיב "וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם וייראו מאד"¹⁴⁰², והלא לעיל מזה כתיב "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"¹⁴⁰³, ופירש רש"י: "בגבורה גבוהה ומפורסמת". א"כ, כבר ראו גבורתם על מצרים, ומה מקום היה לירא עוד מהם? שוב ראיתי בדרשות הר"ן (דרוש י"י) שעמד בזה,

עיי"ש.

אבל ככלל הנ"ל שהשרישו לנו גדולי קדמונינו הנ"ל, שאמונה בלא מעשה בפועל לא מהני, אתי שפיר הכל. דעד עתה, משעה שיצאו בני ישראל ממצרים, לא היתה בידם אלא אמונה בלבד בלא מעשה בפועל לנלות על חזק אמונתם שבלבם. כי משעה שיצאו ממצרים עד שעה זו, לא היו בסכנה כלל, כי יציאתם משם ונסיעתם בדרך היו בדרך נס, ונשאו אותם על כנפי נשרים¹⁴⁰⁴. וכיון שנעשו להם נסים בכל דרכם שהלכו, לא נחשב להם יציאה ונסיעה זו למעשה המחזק את האמונה, כמוכן ע"כ סיבב הקב"ה עתה שיבואו בסכנה, שמאחוריהם היו המצרים ומצדיהם המדבר עם חיות טורפות ומלפניהם הים, וצוה הקב"ה שיסעו אל הים בעודו מים, כדכתיב "ויבואו בני ישראל בתוך הים"¹⁴⁰⁵, ואח"כ נעשה יבשה כידוע. נמצא, דבנסיעה זו אל הים הראו אמונתם גם בפועל, ואז היו כדאיים שיבקע הים לפניהם. וזו הכונה ברש"י "אין להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם. כדאי זכות והאמונה לקרוע להם הים".

והיינו כמו שאמר המדרש לגבי לולב: "ומה להם ליקח" וכו', שאל האמונה צריך עוד מעשה. כמו כן הכא, שאין די באמונה בלבד, אלא אין להם אלא ליסע אל הים ואז אין הים עומד בפניהם. אבל בלא מעשה גם תפילתך לא תועיל, וכמו שכתב ה"שפתי חכמים" בכוונת רש"י.

(1)

וכמו כן הוא ג"כ באמונת המשיח. שאף שכולנו מגדולינו עד קטנינו מאמינים בו, עד שאפילו כל הרוחות והמאורעות שבעולם לא יכולים להזיז אמונה זו מלבינו אפילו זיו כל שהוא. אבל לא די באמונה בלבד, אלא צריך לזה עוד מעשה מצדינו לקיים אמונה זו, וכמו שהורו לנו כלל זה רבותינו הקדמונים הנ"ל. ועלינו לעשות כמו שעשו בימי צאתם ממצרים: "דבר אל בני ישראל ויסעו"¹⁴⁰¹, ואח"כ באה הישועה מהקב"ה. כמו כן המצוה עלינו, לדבר אל בני ישראל ויסעו לארץ ישראל, כדי לחזק אמונתנו בביאת המשיח בב"א במעשה ולפועל, ואז תבוא הישועה מהקב"ה. אבל זולת מעשה מצדינו, גם התפילה לא תועיל, וכמו שכתב ב"שפתי חכמים". אבל כשנעשה מעשה בפועל לעלות לארץ ישראל, אז יצליח ה' מעשה ידינו ונזכה לגאולה שלימה בב"א.

(2) pe

נמצא, לפי הכלל שהניח רבינו הרמב"ם הנ"ל, שכל אמונה צריכה שתחזק במעשה, וזולת המעשה אין לאמונה קיום ומאד חלושה היא אצל האדם ותבוטל לגמרי אצלו. נמצא, אכן נמי בדידן, באמונת ביאת המשיח, מי שאינו רוצה לעשות דבר בזה, אלא ממתין לבואו שיבוא וישא אותו לארץ ישראל, הוא סימן שאין לו אמונה כלל בזה וכל אמונתו היא רק מהשפה ולחץ ומשטה עצמו בכך. אך מי שעושה דבר בזה, מראה שמאמין בזה, וזאת האמונה תאמצהו לעשות פעלים כזה מצד עצמו, ובוה יחזק האמונה בקרבו ואז יבוא הסיוע מן השמים. וכאשר ראינו כי כן היה במצרים בגאולה הראשונה, שהיא שורש כל הגאולות האחרונות. שה' הקפיד "מה תצעק אלי"¹⁴⁰¹ בתפילה, שהתפילה לא תועיל לך כאן כלל, אלא "דבר אל בני ישראל ויסעו", אף שהנטיעה מצד עצמה היתה בסכנה, כי לא היתה להם דרך אחרת ליסע רק אל תוך הים בהיותו עוד מים שוטפים, אבל מעשה הנטיעה הוזה השלים להם האמונה בגאולה, ואז באה מהקב"ה הגאולה האמיתית. כן ממש צריך להיות אצלנו. וזה שאמר הנביא "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁴⁰⁶. ובאופן שהיה במצרים צריך להיות גם אצלנו, ואז יראה ה' לנו נפלאות, אמן סלה.

4

16

21

ולא קרב זה אל זה כל הלילה (יד, כ)

(3) דם יחטא

1 איותא בגמרא (נגילה דף י): "ואמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'ולא קרב זה אל זה כל הלילה'? ביקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה: מעשה ידי טובעין ביים ואתון אומרים שירה?"

הטירוש המקובל לכך הוא, ש"מעשה ידי טובעים ביים" מוסב על המצרים, ושוחחון רחמים עליהם נמנע מן המלאכים לומר שירה. ועל כך שואלים: ממה נפשך, אם היו ראויים שירחמו עליהם, הרי שלא היה צריך להטביעם ביים?

לכן מפרש הרבי ר'. העשיל מקראקא מאמר זה בדרך אחרת:

על הפסוק (ישעיה לז, לו) "ויצא מלאך ד' ויכה במחנה אשור" אמרו חז"ל (סנהדרין פ"ד ע"א): "במה הכם וכו'? רבי יצחק נפחא אומר: אזנים גילה להם ושמעו שירה מפי חיות ומתו". והנה, בשעה שהגיעו המצרים אל הים, "ביקשו מלאכי השרת לומר שירה", היינו להכותם באותה מכה שהכו לאחר זמן רב את חיל סנחריב, ועל כך באה התשובה: "מעשה ידי טובעים ביים ואתם אומרים שירה?" הרי פשעם של המצרים גדול ונורא כל כך, שטיבעו את ילדי ישראל. וגורו "כל הבן הילוד היאורה ונשליכהו", ואתם אומרים לפטור אותם במיתה קלה כל כך, במיתת שירה?! לאו, אלא אף הם חייבים באותו עונש - להיות טובעים ביים, מידה כנגד מידה!

(פון אונזער אלטען אוצר)

ד' יהושע מקוטנא היה מפרש את דברי חז"ל הנ"ל:

בשעה שבאים לנתח חולה, אף על פי שהניתוח נחוץ, ואף על פי שהרופאים מנטיחים שהניתוח יציל את חייו של החולה והוא יחלים החלמה שלימה, מכל מקום אין אדם נותן אותה שעה את קולו בשיר ואינו צוהל. השמחה באה לאחר מכן, כשהניתוח תם.

מלאכי השרת ביקשו לומר שירה בשעה שהמצרים טבעו ביים, ועל כך באה התשובה: "מעשה ידי טובעים ביים ואתם אומרים שירה?" - אמנם הניתוח הוא שבהכרח, את הרע יש לבער, ואף על פי כן אין זה זמן שירה. לא עכשיו! השירה נשיר לאחר מכן, לאחר ה'ניתוח'.

2

**"ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוזן
קדים עזה כל הלילה וישם את הים לזורכה
ויבקעו המים" (יד, כא)**

1 במדרש פליאה (ס' מד"פ ח"א סימן נ"ה) על הפסוק: "הים ראה וינוס" מה ראה?
ברייתא דרבי ישמעאל ראה. וצריך ביאור מה התכוין המדרש.

עוד צריך להבין, מה שאמר דוד המלך (תהלים קיד, ג): "הים ראה וינוס הירדן
יסוב לאחור" שפתח בלשון עבר: "הים ראה וינוס", ולא הים ראה ונס. והמשיך
בלשון עתיד: "הירדן יסוב לאחור", ולא נסב לאחור?

4 וכיאר ר' יוסף מסלוצק זצ"ל, דהנה מצינו בימי יהושע שיהושע בקע את הירדן
בשביל ישראל שיעברו בו, וכעת הים עשה קל וחומר. ומה בימות יהושע עתיד
חירדן להבקע בשביל יהושע שהוא תלמיד של משה, כל שכן שעלי להבקע בשביל
יגו משה. וזהו שפתח בלשון עבר: "הים ראה וינוס", מדוע - בשביל שראה את
חירדן שבעתיד יסוב לאחור ליהושע.

11 וחנה הים עשה קל וחומר מהירדן, וכידוע שקל וחומר זהו לימוד שהתורה
נדרשת בו כמובא בברייתא דרבי ישמעאל. וזהו מה ראה הים להבקע? ראה ברייתא
חירדן ישמעאל...! ועשה קל וחומר מהירדן.

עוד ביאר בעל ה"דמשק אליעזר", דהנה בשעה שבא הים להקרע בא שרו של
ים וטען: הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, מה נשתנו אלו מאלו.
השיבו הקב"ה: כלום אתה דן אונס כרצון, מה שישאל עבדו במצרים עבודה זרה
זה היה רק מאונס השיעבוד.

וצריך להבין איזו חשוכה זו, הלא קיימא לן בעבודה זרה: יהרג ואל יעבור.
היה על עם ישראל לא לעבוד גם באונס. אלא שהמדרש סבר כר' ישמעאל הסובר
שבעבודה זרה מי שאונס יעבור ואל יהרג.

וזה שאמר המדרש: "הים ראה וינוס" מה ראה, ראה ברייתא דרבי ישמעאל.
הסובר שבאונס עבודה זרה יעבור ואל יהרג. ולכן נסתמה טענת שרו של ים שאמר:
הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ונקרע הים.

**יד.כב. ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם
חומה וגו'.**

1 כאן כתיב חומה מלא, ולהלן בפסוק כ"ט כתיב "ובני ישראל
הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה וגו'", כתיב חסר ו'.

ויש לבאר הטעם, משום דאיתא (שמ"ר כד, א, ומא, א) שפסל
מיכה עבר עמהם בים, כמו שנאמר (זכרי' י, יא) "ועבר בים צרה".
ולא שהפסל בעצמו עבר עמהם, כי הפסל נעשה בימי השופטים.
אך הכוונה שמחשבתם היתה לעבודה זרה, ובעבודה זרה
הקב"ה מצרף מחשבה למעשה¹⁴. וידוע ששבט דן הלך באחרונה
שנאמר "מאסף לכל המחנות".

11 [זאף כי הדגלים לסדר המסעות נקבעו להם רק לאחר זמן
מצאתם ממצרים, מכל מקום מסורת היתה בידם מאבותיהם
שכך יהיה סדר הליכתם, יהודה מלפנים ודן מאחור וכו', כמו
שכתוב "באותות לבית אבותם".] וידוע שכאשר באו המצרים
בים מצד זה עדיין היו ישראל בים מצדו השני בדרכם לצאת מן
הים.

(4)
1/5/21
דעק
ה

14

(8)
10/21

(3)

אז ישיר משה. איתא במדרש (כג. ה) אמר משה באז חטאתי שאמרתי (שמות ה, כג) ומאז באתי לדבר אל פרעה הרע לעם הזה באז אני אומר שירה. ולהסביר קצת הכוונה בזה המאמר דמה תיקון הוא זה דהשירה נאמרה באותו תיבה ולשון שאמר מקודם. רק הענין דהנה מי שהוא בצער חלילה והקב"ה עתה ומצילו ונותן להקב"ה שכה והודיה על הטובה שעשו לו. יש בזה שני אופנים וחלוקים הם הרכבה. אם עיקר שמחתו של האדם ומה שמשבח לשמו יתברך הוא רק עבור טובתו שקיבל והצלתו מהצער הרי לא יוגדל שמחתו יותר מאלו. לא היה לו צער מקודם ועיקר שמחתו הוא רק על ההצלה ולא על הצער שמקודם דבר לא ישמח כלל. אבל השירה שאמר משה וישראל אז לא היה עיקר שמחתם על זה שניצולו מיד המצריים רק עיקר שמחתם היה ע"ז שזכו להיותם הכלי חפץ אשר על ידם נתגדל כבודו יתברך ועל ידי הצלתם ממצרים נתפרסם שמו וכמו שאמר בהתחלת השירה אשירה לה' כי גאה גאה. וא"כ הרי השירה נאמרה גם על השיעבוד הקדום כמו על הגאולה. דאלמלא השיעבוד לא היה מקום להגאולה ושמחו בהשיעבוד הקדום כמו בהגאולה של עתה. וזהו שאמר באז חטאתי דמקודם התרעם על כבוד השיעבוד ועכשיו אני אומר שירה באז פירושו דאני אומר השירה גם על אז דהיינו על השיעבוד הקדום כמו על הגאולה של עכשיו, וזהו שאה"כ בתהלים (ק"ה). כא) אודך כי עניתני ותהי לי לישועה כי אני נותן לך הודיה על העינוי הקודם דע"ז באה לי לישועה ונתקדש שמך ברכים על ידי ועל שניהם כאחד אני מודה לך ושניהם כאחד טובים:

(כ) לתוף שהוא כנגד צדק. כנגד כוכב צדק (כמבואר להלן בדברי רבינו). ועיין עוד בדברי רבינו להלן לב, יט. שם הענין מבואר. שסוכה. שראתה. מדרש שהזכרת. מלמד שהתנבאה בזמן שהיתה אחות אהרן וכו'. צרור החיים. היתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים (שמואל"א כה, כט). והרגם יונתן: בניזא בגנו חיי עלמא. — ובשבת קנב, ב: נשמתן של צדיקים גנוחות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש וגו'. וענין תחיית המתים וסדרי תחנה על ידי חנה. ה' ממת ומחיה מוריד שאול ועל (שמואל"א ב, ו). ועיין ראש השנה י"א. א. — וסדרי תחנה, ברכות לא, א: אמר רב המנונא כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה (בדיני תפלה) וכו'. על ידי התקועית. האשה התקועית שאמרה לדוד. כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו ולא ישא אלקים נפש וחשב מחשבות לבלתי ידח מפנו נדה (שמואל"ב יד, יד). שבע מדות. הם חגי' (חסד גבורה תפארת)

מעתה מתורץ בטוב טעם, בפסוק הראשון שאמר "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה", שישראל היו בתוך הים, ובני דן ההולכים אחריהם היו עדיין ביבשה, לכן כתיב "והמים להם חומה" מלא, דלא היה עדיין קטרוג חטא כלל, ובאותה העת היו המים להם חומה להגן ולהצילם. אבל לבסוף, כאשר קצה הראשון מהשבטים כבר עלו מן הים להיבשה, ואז היה מחנה דן האחרונים בתוך הים, ופסל מיכה עמהם, והוצרכו מחנה דן

לנס לעבור בתוך הים, היה הקטרוג איך יעשה הקב"ה נס, אחר כי התועבה עמהם. זהו שאמר "ובני ישראל הלכו ביבשה", הוא הקצה הראשון מהשבטים שכבר היו ביבשה, והאחרונים היו עדיין "בתוך הים", אז "המים להם חמה", מלא, כלומר, חימה וכעס מרוב הקטרוג.

(ליקוטי תורה שבסוף דרך אבות, להג"ר מאיר נכד אחי הגר"א, וילנא תקצ"ו, אור הצבי להגרצ"ה ברל"ס מבריסק, לובלין תרל"ה, ע' 11. "ונשמע בשם הגאון מהר"א ז"ל מוילנא דבר נחמד בזה וכו' ושלפתיים יושק")

(כ) ותקח מרים הנביאה. על דרך הפשט אמר. אחות אהרן כדי שיהיו שלשת האחים משה אהרן ומרים נזכרים בשירה הזאת⁸⁰. ועוד כי דרך הכתוב ליחס האדם על גדול האחים. כענין שכתוב: ואחות לוטן תמנע⁸¹. ואפשר עוד לומר שהזכיר. אחות אהרן כדי שישמכנו לתוף. שהוא כנגד צדק*. וכתיב באהרן: צדק לבשתי וילבשני⁸². בשכבר ידעת כי במזמור: הללו אל בקדשו⁸³. יש בו עשר הלולים⁸⁴. ויש בו תשעה מיני זמר⁸⁵ מכוונים למשכיל כנגד תשעת הגלגלים⁸⁶. התוף הוא כנגד צדק. ומחול כנגד מאדים. וזהו שאמר: אהרן את התוף. ועל דרך המדרש⁸⁷: הנביאה אחות אהרן. ולא, אחות משה. אלא מלמד שהתנבאה בזמן שהיתה אחות אהרן: עתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל, עד כאן. ומה ששורה הנבואה על אשה. נראה לומר שאין לתמוה. שהרי מין האדם היא. ואדם נקראת. שנאמר: ויקרא את שם אדם⁸⁸. והנה מזה אמרו שרה היתה נביאה כמרים. או גדולה ממנה שנקראת יסכה⁸⁹. על שם שסוכה* ברות הקודש. ודרו"ל⁹⁰: כל אשר תאמר אליך שרה וגו'⁹¹. מלמד שהיה אברהם טפל לשרה בנבואה. אבל הכתוב לא הזכיר נבואה עד מרים, או מטעם מדרש שהזכרתי*. או מטעם שרצה להמתין עד זמן הגלות השכינה. שעליו אמרו רז"ל⁹²: ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל. ונודיענו כי מרים הנביאה מקלסת לשכינה וכל הנשים אחריה. ואומרת השירה הזו בעצמה כמשה ובני ישראל. ועוד המצא עקרים גדולים שבתורה מפורשים על ידי נשים כענין העולם הבא הנקרא. צרור החיים* על ידי אביגיל. וענין תחיית המתים וסדרי תחנה על ידי חנה*. וענין הגלגול על ידי התקועית*. וכל זה יורה שאין האשה דבר טפל לגמרי אבל יש לה עקר. ודרשו רז"ל במסכת מגילה⁹³: שבע נביאות הן אלו הן. שרה, מרים. חנה. דבורה⁹⁴. חולדה, אביגיל⁹⁵. אסתר, וזה כנגד שבע מדות* המקבלות. וזה מבואר

ויצא העם ולקטו. שהיו יוצאים חוץ למחנה במדברות. דבר יום ביומו. שהיה בורא⁹¹ היום ובורא פרנסתו. מכאן היה רבי אלעזר המודעי אומר כל מי שיש לו מה שיאכל היום ואומר, מה אוכל למחר? הרי זה מקטני⁹² אמנה. נבואר דבריו: כי האומר כן מראה בעצמו שאין בטחונו אלא במה שרואה תחת ידו. ועל כן הוא מקטני אמנה לפי שעקר האמונה* להאמין מה שאין אדם רואה, שיתלה בטחונו בבעל הרחמים שבראו ואת יומו. שיהיה עליו יונתן לו פרנסתו. ובמסכת יומא ריש פרק יום הכפורים⁹³: שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה לא ירד המן לישראל פעם אחת בשנה, א"ל: כדי שידאג כל אחד מישראל ויאמר שמה למחר לא ירד המן ונמצאו בניו ובנותיו מתים ברעב, נמצאו כלן מכוונים לבם לאביהם שבשמים. דבר אחר כדי שיהיו אוכלים אותו כשהוא חם. דבר אחר מפני משאוי הדרך. ועוד שם⁹⁴: צדיקים היו אוכלים אותו לחם, בינונים יעשו⁹⁵ אותו⁹⁶ עגות, רשעים, וטחנו ברחיים או דכו במדוכה⁹⁷. צדיקים היה יורד על פתח ביתם⁹⁸, שנאמר: וברדת הטל על המחנה לילה וגו'⁹⁹, בינונים היו יוצאים ולקטו, שנאמר: ויצא העם ולקטו, רשעים, שטו העם ולקטו וגו'¹⁰⁰

(4)

פנינען 11

שאיננו חומר אבל לא מה שהוא הי צריך
לו למזון נמי דבר שאין מהותו נתפסת בשם.
וזהו מן. כי לא ידעו מה הוא והיינו שלא
שלו לעמוד על מהותו להתפיס בו שם, וזהו
מן בזכות משה:

6 ונראה שדוגמא דידו היא שבת שאינה
נתפסת בשם כמו המועדים שיש
לכל אחד שם מורה על מהותו אבל שבת
לרגלי רוממותה אין לעמוד על מהותה לבנות
לה שם אלא בשלילה היינו שאיננה יום
מלאכה, וזהו שבת שהמלאכות שובתין בה.
וע"כ אמרו ז"ל בש"ס ביצה (ט"ז) מתן
שכרה לא עבידא לאגלווי, כי שכר מצוה
מצוה, ופירשו ז"ל שהמצוה עצמה היא השכר,
וע"כ כמו ששבת עצמה אין מהותה נתפסת
בשם, כך מתן שכרה איננו נתפס בשם:

16 ולפי האמור מובן התיחסות שלשה אלה יחד,
מרע"ה, שבת ומן. הם בעולם שנה
נפש, מן בעולם, שבת בשנה, מרע"ה בנפש.
ובאשר כל הבריאה תלויה בנפש, ע"כ כמו
שהמן בזכות משה כן נמי שבת כמו שאנו
אומרים ישמח משה במתנת חלקו שמרע"ה
בירר לישראל במצרים את יום השבת כבמד'
ומעתה מבוארת התיחסות המן לשבת וע"כ
פרשת המן נאמרה בשבת, ואולי
מטעם זה תפסו על משה שלא אמר להם
תיכף ענין שבת עם פרשת המן, מאחר שענין
אחד להם:

1 בש"ס שבת (פ"ז) מבואר דפרשת המן
בשבת נאמרה דכתיב ובוקר וראיתם
את כבוד ה' וכתיב ששת ימים תלקטוהו
עיי"ש. והנה בהא דבשבת ניתנה תורה יש
בו טעמים רבים בספה"ק, כי לא יתכן שיהיו
הדברים הגדולים במקרה, ובודאי כן הוא
במן שבודאי לא במקרה נאמר בשבת, וכן
ממה שבוצעין בשבת על שתי ככרות זכר
למן, משמע נמי שיש שייכות למן עם שבת,
דאם לזכר הא דלקטו לחם משנה בלבד יותר
הי צודק לעשות כן ביום הששי שלקטו לחם
משנה, אלא ודאי שיש למן שייכות עם שבת.
וכבר דברנו בו ומ"מ אין בהמ"ד בלי חידוש:
6 ונראה דהנה אמרו ז"ל מן בזכות משה
דכתיב לחם אבידים אכל איש אין
איש אלא משה שנאמר והאיש משה משמע
שהמן בעצם הי מאכל מרע"ה וכל ישראל
הגו או אובלי שלחנו, ובמעמדו של דבר נראה
עפ"מ שהגיד כ"ק אבני אדמו"ר זצלה"ה
כי שם של דבר מורה על מהותו, ומרע"ה
הי כל כך מרומם שבלתי אפשר הי להיות
לן שם מורה על מהותו, וכל ענין שמו איננו
אלא שלילה, היינו שהוא מסולק מן החומר
כמ"ש מקרא' בס' הגבורות (פרק י"ח) בפסוק
כי מן המים משיתיהו כי המים הם הזמריים,
והוא ע"ה הי מופשט ומובדל מחומריותו,
עכ"ל. והנה מאכלו ומזונו של נברא צריך
להיות נאות לפי מזגו, עד שדבר שהוא מזון
לבע"ח זה איננו מזון לבע"ח זה, ומזון ליתר
קע"ח איננו מזון לאדם, וע"כ מרע"ה שאין
לתאר ולצייר מהותו אלא בשלילה, היינו מה

5